

مقایسه و بررسی ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و میزان پرخاشگری در ورزشکاران مرد رشته‌های منتخب ورزشی شهرستان همدان در سال ۱۳۸۵

دکتر غلامرضا شعبانی بهار^۱، نصرالله عرفانی^۲، محبتی هادی پور^۳

^۱ استادیار و استادیار، بوعلی سینا، همدان، ^۲ عضو هیئت علمی، دانشگاه پیام‌پدز، همدان

^۳ کارشناس ارشد تربیت بدنی

چکیده

هدف کلی این پژوهش، مقایسه و شناخت ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و پرخاشگری در بین ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی شهرستان همدان در سال ۱۳۸۵ است. جامعه آماری این پژوهش را ۲۵۰۰ ورزشکار مرد که بیش از دو سال سابقه ورزشی در رشته‌های مختلف انفرادی (بوکس، تکواندو، تنیس روی میز، بدمیتون) و رشته‌های مختلف تیمی (فوتبال، بسکتبال، هندبال و والیبال) دارند، تشکیل می‌دهند. پس از آزمون مقدماتی، نمونه آماری ۲۸۸ نفر تعیین شد. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه خصوصیات فردی، پرسشنامه شخصیتی آیزنک (EPI) و پرسشنامه پرخاشگری آیزنک (EAI) بود. از آمار توصیفی برای توصیف داده‌ها و آمار استنباطی از روش‌های آماری MANOVA، ANOVA و ضریب همبستگی پیرسون در سطح $P < 0.05$ استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که بین ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی از لحاظ ویژگی‌های شخصیتی (درون‌گرایی - برونگرایی و باثباتی - بی‌ثباتی) تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P < 0.05$)، اما از لحاظ خصیصه پرخاشگری تفاوت معنی‌داری بین ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی مشاهده نشد. همچنین بین خصیصه درون‌گرایی - برونگرایی و پرخاشگری فقط در رشته‌های تکواندو و والیبال رابطه معنی‌داری وجود داشت. همچنین بین خصیصه باثباتی - بی‌ثباتی و پرخاشگری فقط در رشته‌های تکواندو، تنیس روی میز، بدمیتون و فوتبال رابطه معنی‌داری دیده شد. با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش می‌توان گفت که

به احتمال نوع رشته M ورزشی در تعیین ویژگی‌های شخصیتی ورزشکاران تأثیرگذار بوده است، اما بروز رفتار پرخاشگرانه در ورزش به رشته خاصی وابسته نیست و ممکن است به عوامل دیگری مرتبط باشد. در مورد ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و پرخاشگری، باید گفت احتمالاً یکی از علت‌های بروز پرخاشگری، بی‌ثباتی شخصیت ورزشکاران است، به عبارت دیگر، به احتمال ورزشکاران بی‌ثبات. پرخاشگرتر از ورزشکاران باثبات‌اند، اما برای دادن حکم کلی به پژوهش‌های بیشتری نیاز است.

واژه‌های کلیدی: ویژگی‌های شخصیتی، درون‌گرایی - برون‌گرایی، باثباتی - بی‌ثباتی، پرخاشگری، ورزشکار.

مقدمه

ویژگی‌های شخصیتی و پرخاشگری دو مسئله مهم در حیطه روان‌شناسی است و امروزه متخصصان و کارشناسان تربیت‌بدنی به اهمیت نقش این دو عامل در ورزش پی برده‌اند. در مورد شخصیت، نظریه‌های مختلفی از جمله نظریه یادگیری اجتماعی، نظریه روانکاوی و نظریه صفات شخصیت وجود دارد. براساس این نظریه‌ها، شخصیت را می‌توان بر اساس تعدادی ابعاد پیوسته توصیف کرد که هر یک نماینده یک صفت هستند. آیزنک روان‌شناس معروف انگلیسی، شخصیت را کلیت یکپارچه منش، مزاج، هوش و جسم تعریف می‌کند. او برای شخصیت دو بُعد درون‌گرایی - برون‌گرایی و باثباتی - بی‌ثباتی را معرفی می‌کند (۱).

اصطلاح پرخاشگری به دامنه وسیعی از رفتارهای مختلف اشاره دارد، اما از این اصطلاح هنگام تشریح رفتار خشونت‌آمیز مانند جنگیدن و دعوا کردن استفاده می‌شود. براساس توافقی که بین بیشتر روان‌شناسان ورزشی وجود دارد، پرخاشگری را چنین تعریف کرده‌اند: پرخاشگری به رفتاری گفته می‌شود که فرد قصد دارد تا یا گفتار یا با وسیله‌ای (باشی، یا تهاجم توسط اعضای بدن) به دیگری صدمه برساند (۲). پرخاشگری بر دو نوع خصومت‌آمیز و ابزاری است؛ هدف پرخاشگری خصومت‌آمیز، آسیب رساندن به دیگران است، اما در پرخاشگری ابزاری، از پرخاشگری به مثابه ابزاری برای رسیدن به هدف خاصی استفاده می‌شود. در مورد پرخاشگری در ورزش نظریه‌های متفاوتی ارائه شده است، از جمله نظریه غریزی بودن پرخاشگری، نظریه یادگیری پرخاشگری که بیان می‌دارد

پرخاشگری رفتار امر مختصی است و نظریه ناکامی - پرخاشگری که بر روی پرخاشگری راناشی از ناکامی در رسیدن به هدف می‌داند (۳).

شناخت و ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و پرخاشگری ورزشکاران، علاوه بر اینکه می‌تواند مربیان ورزشی را در انتخاب بازیکنان و اعطای مسئولیت‌های مختلف و درک رفتار و چگونگی برخورد با آنها کمک کند (۴)، می‌تواند به رعایت جنبه اخلاقی ورزش در تمامی جوامع از جمله جامعه اسلامی کمک کند. بر همین مبنا، تحقیقاتی در این زمینه صورت گرفته است که به برخی از آنها اشاره می‌شود.

ویلی^۱ و همکاران (۲۰۰۳) به بررسی ویژگی‌های شخصیتی ورزشکاران رشته‌های مختلف پرداختند و به این نتیجه رسیدند که ورزشکاران رشته‌های فوتبال نسبت به رشته‌های بسکتبال، راگبی و ساکر اثبات بیشتری برخوردارند، اما از لحاظ تعداد پروتکل‌های^۲ ورزشکاران رشته‌های بسکتبال، راگبی و ساکر نسبت به فوتبالست، هر دو گروه کمتر بودند (۵). فیلیپو^۳ و همکاران (۲۰۰۵) تحقیقی با عنوان مقایسه ویژگی‌های شخصیتی بین ورزشکاران سطح بالای برزیلی و غیرورزشکاران انجام دادند و دریافتند که بین ورزشکاران رشته‌های انفرادی (شنا و جودو) و رشته‌های تیمی (والیبال و بسکتبال) از لحاظ ویژگی‌های شخصیتی بازه‌اری، تحریک پذیری، پرخاشگری، حساسیت پذیری، شکایت‌های جسمانی و نگرانی‌های سلامتی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. آنها بیان کردند بین ورزشکاران سطح بالا و غیرورزشکاران از لحاظ این نوع ویژگی‌های شخصیتی تفاوت معنی‌داری مشاهده شده است (۶).

نتایج پژوهش بهروز عبدلی (۱۳۷۳) نشان داد که ورزشکاران سطوح قهرمانی و رقابتی بیشتر پروتکل‌ها و اثبات‌اند که این موضوع می‌تواند در اثر شرکت در فعالیت‌های شدید جسمانی تغییراتی در ویژگی‌های شخصیتی ورزشکاران حاصل شده باشد. همچنین بین ویژگی‌های شخصیتی ورزشکاران رشته‌های بسکتبال، والیبال، فوتبال و کشتی آزاد تفاوت معنی‌داری مشاهده شده است (۷).

مکسول^۴ و جاناتان^۴ در تحقیقی که روی ورزشکاران رشته‌های مختلف

۱. Willie

۲. Filho

۳. Maxwell

۴. Jonathan

ورزشی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که رفتار پرخاشگری در بین ورزشکاران تفاوت معنی داری دارد، همچنین رابطه معنی داری بین پرخاشگری ورزشکاران و نوع رشته ورزشی وجود دارد (۸).

لایما روییته (۲۰۰۴) تحقیقی روی بازیکنان بسکتبال، فوتبال و هندبال انجام داد و به این نتیجه رسید که رفتارهای خشونت آمیز در رقابت های ورزشی به سطوح پرخاشگری خود ورزشکار بستگی دارد نه رشته ورزشی خاص، وی در این پژوهش ثابت کرد که مربی و هم تیمی ها می توانند از عوامل اثرگذار در بروز پرخاشگری باشند (۹).

الله فلی پور (۱۳۷۷) در پژوهشی با عنوان مقایسه پرخاشگری بین جوانان ورزشکار در رشته های کاراته، بوکس، بسکتبال و غیر ورزشکار، به این نتیجه رسید که بین پرخاشگری ورزشکاران رشته های کاراته، بوکس و بسکتبال تفاوت معنی داری وجود ندارد، ولی بین پرخاشگری ورزشکاران و غیر ورزشکاران تفاوت معنی داری وجود دارد (۲).

اکونک^۲ و ویسر^۳ (۱۹۹۹) در تحقیقی که روی ورزشکاران رشته های مختلف در سنین مختلف انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که بین برون گرایی و پرخاشگری افراد رابطه وجود دارد و این دو خصیصه سلامت ورزشکار را به خطر می اندازند. وی همچنین ادعا کرد خصیصه روان رجوری و دلوابسی اثر منفی بر ورزشکار دارد و موجب کم تجربگی ورزشکار می شود (۱۰).

بکمند^۴ و همکاران (۲۰۰۱) در تحقیقی که روی ورزشکاران و غیر ورزشکاران انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که بین دو متغیر برون گرایی و خصومت، رابطه معنی داری وجود ندارد (۱۱).

حسنون^۵ و همکاران (۲۰۰۶) تحقیقی پیرامون رابطه بین ویژگی های شخصیتی و پرخاشگری انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که بین مشخصه هوشیاری و پرخاشگری رابطه منفی معنی داری وجود دارد، همچنین بین دلبذبری و پرخاشگری در زمانی که سطح هوشیاری پایین باشد، رابطه مثبتی دیده می شود (۱۲). بنابراین با توجه به این یافته های تا حدودی ضد و نقیض، انجام پژوهش های بیشتر در این زمینه ضروری است. از این رو

1. Laima Roibyte

2. Okonek

3. Weisser

4. Backmand

5. Jensen

پرسش اصلی محقق این است که آیا بین ویژگی‌های شخصیتی و پرخاشگری ورزشکاران رابطه معنی‌داری وجود دارد یا نه؟

روش پژوهش

با توجه به ماهیت موضوع، روش پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری پژوهش را ۲۵۰۰ ورزشکار مرد که بیشتر از دو سال سابقه ورزشی در رشته‌های مستحب اعرادی (بوکس، تکواندو، شمش روی میز و بدمینون) و رشته‌های منتخب تیمی (قویال، بسکتبال، هندبال و والیبال) در شهرستان همدان در سال ۱۳۸۵ داشتند، تشکیل می‌دهند که پس از آزمون مقدماتی، نمونه آماری ۲۸۸ نفر تعیین شد. نمایان ذکر است که تعداد ورزشکاران هر رشته بر اساس نسبت جامعه آماری آن رشته نسبت به جامعه آماری کل رشته‌ها به صورت تصادفی انتخاب شدند.

ابزار پژوهش

در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌های زیر استفاده شد:

- ۱- پرسشنامه خصوصیات فردی: این پرسشنامه به بررسی خصوصیات فردی آزمودنی‌ها از جمله رشته ورزشی و سابقه ورزشی^۱ می‌پردازد.
- ۲- پرسشنامه شخصیتی بزرگ (EPI): این پرسشنامه دو بعد درون‌گرای-برون‌گرای و باثباتی-بی‌ثباتی (زوان رجوری) را اندازه‌گیری می‌کند. این آزمون دارای ۵۷ پرسش است. ۲۴ پرسش سطوح برون‌گرای و ۲۴ پرسش سطوح روان رجوری و ۹ پرسش دروغ‌سنج است. نمره ۱۲ و بیشتر در مقیاس برون‌گرای به عنوان برون‌گرا و کمتر از ۱۲ به عنوان باثبات محسوب می‌شود. در مقیاس دروغ‌سنج، کسی که نمره نهایی بیشتر از میانگین باشد از جریان آزمون خارج می‌شود (۸۰ برهه) (۱۳۴۹). این پرسشنامه را در ایران اعتباریابی کرده، در بعد برون‌گرای همبستگی ۰/۷۴ و در بعد روان رجوری همبستگی ۰/۸۱ مورد تأیید و نیز قرار گرفته است (۱۳).

- ۳- پرسشنامه پرخاشگری بزرگ (EAI): این پرسشنامه دارای ۳۵ پرسش شامل ۲۵

ورزشی بوکس است که این میانگین بیانگر درون‌گرا بودن بوکسورهاست. این در صورتی است که بیشترین میانگین مربوط به رشته ورزشی هندبال است که این میانگین نشان‌دهنده برون‌گرا بودن این دسته از ورزشکاران است. در بُعد باثباتی - بی‌ثباتی، کمترین میانگین مربوط به رشته ورزشی والیبال است که این میانگین باثبات بودن والیبالیست‌ها را نشان می‌دهد. همچنین بیشترین میانگین در این بُعد مربوط به رشته ورزشی بوکس است، اما در عین حال این میانگین هم بیانگر باثباتی ورزشکاران است.

جدول ۲. توصیف گروه نمونه بر اساس میانگین نمره‌های پرخاشگری

S	X	n	رشته ورزشی	نوع رشته ورزشی
۴/۱۵	۱۴/۷۷	۳۶	بوکس	انفرادی
۴/۶۰	۱۵/۰۱	۳۰	تکواندو	
۴/۵۰	۱۳/۹۳	۲۳	تنیس روی میز	
۳/۷۶	۱۴/۴۷	۲۲	بدمینتون	
۴/۴۴	۱۴/۶۰	۱۱۱		جمع
۳/۹۷	۱۴/۵۵	۷۶	فوتبال	تیمی
۳/۴۹	۱۳/۶۶	۳۹	بسکتبال	
۴/۴۳	۱۴/۱۵	۳۵	هندبال	
۳/۱۵	۱۲/۷۵	۳۵	والیبال	
۳/۸۱	۱۴/۱۶	۱۷۷		جمع
۳/۹۸	۱۴/۳۳	۲۸۸		جمع کل

بر اساس جدول (۲)، میانگین نمره‌های پرخاشگری کلیه ورزشکاران نشان‌دهنده پرخاشگر بودن آنهاست. میانگین نمره‌های پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های تیمی و انفرادی بیانگر پرخاشگر بودن ورزشکاران این دو نوع رشته ورزشی است، با این تفاوت که ورزشکاران رشته‌های انفرادی پرخاشگرتر از ورزشکاران رشته‌های تیمی‌اند. در بین رشته‌های ورزشی، بیشترین میانگین نمره‌های پرخاشگری مربوط به رشته ورزشی تکواندو و کمترین مقدار میانگین نمره‌های پرخاشگری مربوط به رشته ورزشی بسکتبال است که نشان می‌دهد در بین ورزشکاران، تکواندوکاران از کلیه ورزشکاران پرخاشگرترند و پرخاشگری بسکتبالیست‌ها از همه ورزشکاران دیگر رشته‌های منتخب کمتر است.

جدول ۳. مقایسه خصایص شخصیتی پرونگرایی - پرونگرایی، باثباتی - بی‌ثباتی در بین ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی

P	F	MS	df	SS	متغیرهای وابسته
۰۰۰/۰۰۰	۷/۳۹۱	۶۴/۹۸۸	۷	۴۵۴/۹۱۸	درون‌گرایی-پرونگرایی
۰۰/۰۰۳	۲/۵۸۶	۵۱/۸۲۶	۷	۳۶۲/۸۲۹	باثباتی - بی‌ثباتی

در خصوص فرضیه اول که بیان می‌دارد بین ویژگی‌های شخصیتی ورزشکاران مرد رشته‌های مختلف ورزشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد، به این نتیجه رسیدیم که تحلیل هر یک از متغیرهای وابسته به تنهایی، با استفاده از آلفای میزان شده بین قرونی (۰/۲۵) نشان داد که ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی در خصیصه داوون‌گرایی - پرونگرایی تفاوت معنی‌داری دارند ($F_{(۷,۲۸۰)} = ۷/۳۹۱, P < ۰/۰۰۱$). همچنین نتایج بیانگر آن است که ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی در خصیصه باثباتی - بی‌ثباتی نیز تفاوت معنی‌داری دارند ($F_{(۷,۲۸۰)} = ۲/۵۸۶, P < ۰/۰۰۲$).

جدول ۴. مقایسه میزان پرخاشگری در بین ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی

P	F	MS	df	SS	متغیرات
۰/۸۳۴	۰/۲۹۷	۷/۹۷۳	۷	۵۵/۸۱۳	بین‌گروهی
		۱۶/۸۳۴	۲۸۰	۴۴۹۰۰۹۰۲	درون‌گروهی

فرضیه دوم به این مطلب اشاره دارد که بین میزان پرخاشگری ورزشکاران مرد رشته‌های مختلف ورزشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد که نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌عاملی یکطرفه این فرضیه نشان داد که بین پرخاشگری رشته‌های مختلف ورزشی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد (N.S و $F_{(۷,۲۸۰)} = ۰/۲۹۷$). به عبارتی دیگر، بین نمونه‌های پرخاشگری رشته‌های بسکتبال، والیبال، تنیس روی میز، هندبال، بدمینتون، فوتبال، بوکس و شکارندو تفاوت معنی‌داری وجود ندارد و همه رشته‌ها در یک زیرمجموعه قرار می‌گیرند. این در صورتی است که کلیه رشته‌ها در سطوح پرخاشگری قرار دارند.

جدول ۵. رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی

P	r	خصیصه	N	رشته ورزشی
۰/۹۲۵	۰/۰۱۶	درون‌گرایی - برون‌گرایی با پرخاشگری	۳۶	بوکس
۰/۴۲۶	۰/۱۳۱	باثباتی - بی‌ثباتی با پرخاشگری		
۰/۰۳۶	۰/۰۳۸۴	درون‌گرایی - برون‌گرایی با پرخاشگری	۳۰	تکواندو
۰/۰۰۱	۰/۵۵۷	باثباتی - بی‌ثباتی با پرخاشگری		
۰/۰۶۱	۰/۳۹۷	درون‌گرایی - برون‌گرایی با پرخاشگری	۲۳	تنیس روی میز
۰/۰۲۵	۰/۲۶۷	باثباتی - بی‌ثباتی با پرخاشگری		
۰/۸۷۲	۰/۰۳۷	درون‌گرایی - برون‌گرایی با پرخاشگری	۲۲	بدمینتون
۰/۰۵۳	۰/۲۲۲	باثباتی - بی‌ثباتی با پرخاشگری		
۰/۰۵۳	۰/۲۲۲	درون‌گرایی - برون‌گرایی با پرخاشگری	۷۶	فوتبال
۰/۰۰۱	۰/۳۸۰	باثباتی - بی‌ثباتی با پرخاشگری		
۰/۸۲۶	۰/۰۳۹	درون‌گرایی - برون‌گرایی با پرخاشگری	۳۱	بسکتبال
۰/۱۵۷	۰/۲۶۱	باثباتی - بی‌ثباتی با پرخاشگری		
۰/۱۳۳	۰/۲۵۹	درون‌گرایی - برون‌گرایی با پرخاشگری	۲۵	هندبال
۰/۳۹۹	۰/۱۷۳	باثباتی - بی‌ثباتی با پرخاشگری		
۰/۰۲۹	۰/۳۷۹	درون‌گرایی - برون‌گرایی با پرخاشگری	۲۵	والیبال
۰/۰۵۰	۰/۳۳۴	باثباتی - بی‌ثباتی با پرخاشگری		

***P < ۰/۰۰۱ **P < ۰/۰۰۵

در خصوص فرضیه سوم که بیان می‌دارد بین ویژگی‌های شخصیتی و پرخاشگری ورزشکاران مرد رشته‌های مختلف ورزشی رابطه معنی‌داری وجود دارد، مشخص شد که بین خصیصه درون‌گرایی - برون‌گرایی و پرخاشگری در بین ورزشکاران رشته‌های تکواندو و والیبال رابطه معنی‌داری وجود دارد و ضریب همبستگی بین این دو خصیصه در بین ورزشکاران رشته‌های بوکس، تنیس روی میز، بدمینتون، فوتبال، بسکتبال و هندبال معنی‌دار نیست. همچنین بین خصیصه باثباتی - بی‌ثباتی و پرخاشگری در بین ورزشکاران رشته‌های تکواندو، تنیس روی میز، بدمینتون و فوتبال رابطه معنی‌داری وجود دارد و ضریب همبستگی بین این دو خصیصه در بین ورزشکاران رشته‌های بوکس، بسکتبال، هندبال و والیبال معنی‌دار نیست.

بحث، بررسی و نتیجه‌گیری

تجربه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که بین ورزشکاران مرد رشته‌های مختلف ورزشی از لحاظ ویژگی‌های شخصیتی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. ویلی و همکارانش (۲۰۰۳) و فیلیپو و همکارانش (۲۰۰۵) به نتایج مشابه با این پژوهش دست یافتند. این در صورتی است که این نتایج با یافته‌های جانسون (۱۹۶۰) و عبدنی (۱۳۷۰) مغایرت دارد. نتایج نشان می‌دهد بیشتر ورزشکاران، بیشتر به سمت بیرون‌گرایی و باتیاتی تمایل نشان دادند. از این نتایج که بیشتر به نظریه صفات شخصیت آیزنک گرایش دارد، این مطلب استنتاج می‌شود که بر اساس یافته‌های برخی پژوهش‌ها، این بحث که ورزشکاران رشته‌های انفرادی درون‌گرا می‌باشند، رد می‌شود. بر اساس این نتایج می‌توان گفت که ورزش قوی یا بیرون‌گرا می‌کند، چرا که ورزشکاران در رشته‌های انفرادی نیز باید در بسیاری از مباحث ورزشی با افراد زیادی ارتباط داشته باشند و این به بیرون‌گرایی و ورزشکار کمک می‌کند. همچنین بر اساس نتایج به دست آمده بین ورزشکاران مرد رشته‌های مختلف ورزشی از لحاظ خصیصه پرخاشگری تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. نتایج این پژوهش با یافته‌های لایما روییته (۲۰۰۴) و آلفه‌نی بوز (۱۳۷۷) همخوانی و با یافته‌های پژوهش مکسول و جازانان (۲۰۰۴) مغایرت دارد. با توجه به نتایج، بین ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی از نظر خصیصه پرخاشگری تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. به عبارت دیگر، گرایش ورزشکاران به رفتار پرخاشگری فقط به رشته ورزشی وابسته نیست، این در صورتی است که با توجه به نتایج به دست آمده، بیش از ۷۲ درصد ورزشکاران در سطوح پرخاشگری قرار داشتند و این موضوع نیز به احتمال به آمادگی ذاتی ورزشکاران برمی‌گردد (نظریه ذاتی پرخاشگری). به عبارتی دیگر، احتمالاً بیشتر ورزشکاران دارای تجربه پرخاشگری هستند، اما بسوی بروز آن در مباحث ورزشی باید دلایل دیگری از جمله عوامل ناکامی (نظریه ناکامی - پرخاشگری) و عوامل دیگری وجود داشته باشد که این از وظایف متخصصان روان‌شناسی ورزشی است، که باید این عوامل را شناسایی و در جهت تعدیل بروز پرخاشگری در مباحث ورزشی اقدام کنند.

برای توضیح میانگین سطح پرخاشگری در بین رشته‌های ورزشی، باید گفت که علت اختلاف میانگین در رشته‌های ورزشی احتمالاً به عواملی از جمله اختلاف سطح آمادگی،

فشارهای تمرین، تفاوت در نوع پرخاشگری و غیره برمی گردد که کنترل این عوامل از دست محقق خارج بوده است.

یافته‌ها نشان می‌دهد که بین خصیصه درون‌گرایی - برون‌گرایی و پرخاشگری فقط در رشته‌های تیمی و رشته‌های تکواندو و والیبال رابطه معنی‌داری مشاهده شد و بین خصیصه باثباتی - بی‌ثباتی و پرخاشگری فقط در رشته‌های تکواندو، تنیس روی میز، بدمیتون و فوتبال رابطه معنی‌داری وجود داشت. اکونیک و همکاران (۱۹۹۹) و جاتسون و همکاران (۲۰۰۶) به نتایج مشابهی دست پیدا کردند، اما این نتایج با یافته‌های بکمند و همکاران (۲۰۰۱) مغایرت دارد.

بر اساس نتایج به دست آمده، در مورد ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و پرخاشگری ورزشکاران نمی‌توان حکم کلی صادر کرد. این کار به پژوهش‌های بیشتری نیاز دارد، اما به هر حال از نتایج به دست آمده در این پژوهش دو نکته مهم استنتاج می‌شود و آن هم این است که بر اساس نتایج پژوهش نمی‌توان استدلال کرد که درون‌گراها یا برون‌گراها پرخاشگری بیشتری دارند، به عبارتی دیگر، هر ورزشکار چه درون‌گرا چه برون‌گرا، می‌تواند پرخاشگری در سطح بالایی داشته باشد.

نکته دوم این است که بر اساس نتایج پژوهش، ورزشکاران بی‌ثبات پرخاشگری بیشتری نشان می‌دهند و کسانی که از ثبات شخصیتی بیشتری برخوردار بودند، کمتر پرخاشگر بودند.

اما بر اساس نتایج به دست آمده می‌توان به نکات کاربردی زیر اشاره کرد:

۱. با توجه به اینکه یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد بیشتر ورزشکاران برون‌گرا و باثبات‌اند، به روان‌شناسان ورزشی و مربیان ورزشی پیشنهاد می‌شود که هنگام انتخاب ورزشکار در سطوح حرفه‌ای و مبتدی به این نکته توجه داشته باشند؛

۲. با توجه به اینکه در این پژوهش حدود ۷۳ درصد ورزشکاران پرخاشگر بوده‌اند و رفتار خشونت‌آمیز ورزشکاران وابسته به رشته ورزشی نیست و عوامل بسیاری می‌تواند در بروز رفتار پرخاشگرانه مؤثر باشد، از این رو به مسئولان و مربیان ورزشی پیشنهاد می‌شود که در هنگام مسابقات ورزشی به عوامل جانبی مثل عملکرد داوران، زمین بازی، تحریک تیم‌های مهمان از طریق تماشاگران و... توجه داشته باشند تا بدین وسیله از بروز رفتارهای

پرخاشگرانه جلوگیری کند.

۳. با توجه به نتایج پژوهش که نشان داد افراد بی‌ثبات پرخاشگرترند، به مربیان و مسئولان ورزشی پیشنهاد می‌شود از افراد بی‌ثبات در شرایط حساس مسابقات ورزشی استفاده نکنند و تمهیدات لازم را در جهت کنترل این افراد در نظر بگیرند.

بر اساس نتایج این پژوهش، به نظر می‌رسد که به احتمال بین شخصیت و بروز پرخاشگری در مسابقات ورزشی ارتباط وجود دارد که شناسایی این ارتباط می‌تواند در عملکرد و موفقیت ورزشی مؤثر باشد. اما به هر حال این موضوع به پژوهش‌های بیشتری نیاز دارد، بنابراین پیشنهاد می‌شود که تحقیقاتی مشابه به همین پژوهش بر روی دیگر رشته‌های ورزشی و همچنین در مورد زنان ورزشکار در سطح وسیع‌تری صورت گیرد.

منابع

۱. گنجی، حمزه. آزمون‌های روانی، چاپ اول، آستان قدس رضوی، تهران، ۱۳۶۷.
۲. الله‌قلی‌پور، مسعود. مقایسه پرخاشگری بین جوانان ورزشکار رشته‌های بسکتبال، کاراته، بوکس و جودو ورزشکار شهر تبریز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، ۱۳۷۷.
۳. برد، آن ماری. روانشناسی رفتار و ورزش، ترجمه حسین فرح‌نصوی، سازمان تربیت‌بدنی، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۰.
۴. فراست، دیوید. بی. روانشناسی ورزشی، ترجمه عبدی علجانی و مهوش نوربخش، تهران دفتر تحقیقات و آموزش سازمان تربیت‌بدنی، ۱۳۶۶.
5. Willie F. et al (1999). Narcissism in football players: Stereotype or reality. *J. Sport psychology*.
6. Fildha M.G.B, et al (2005). Comparison of personality characteristics between high level Brazilian athletes and nonathletes. *J. Rev. Esport*. vol. 11, no.2
۷. عدلی، بهروز. بررسی ویژگی‌های شخصیتی ورزشکاران بجهت پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت‌مدرس، ۱۳۷۳.
8. Maxwell, Jonathan, P. (2004) An rumination: an antecedent of athletes aggression. *J. Psychology of Sport and Exercise*, 5,276-289.
9. Ruibyte, L. (2004). The relationship among the level of the athletes aggressiveness (from of aggression and situational factors. *J. Sport Psychology*. V. pavinskio, LT-44211 kaunas.

10. Okonek, etal (1999). Dy slipidemia and personality- an investigation of 376 aged athletes. *Schweiz Rundsch Med*, pax. 16, 88138:1513-21.
11. Bacmand H, etal (2001). Personality and mood of former eliteathletes adescriptive study . *int. J. Sport Med*; 22:215-221.
12. Jensen L.A, etal (2006). Do big five personality traits associated with self-control influence the regulation of anger and aggression. *J. Research in Personality*, TX, 760199-0528, USA.

۱۳. رحیمی نژاد، عباس. روانشناسی شخصیت، چاپ اول، تهران، یگانه، ۱۳۷۰.

۱۴. احمدیان، مهدی. مقایسه میزان پرخاشگری بین دانش آموزان ورزشکار رشته‌های منتخب، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان، ۱۳۸۳.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی